

MIÉRT IS FONTOS A GAZDASÁGI ÁLLATOK JÓLÉTE?

Annak tudatában, hogy a gazdasági állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk, ésszerű kíméletük és jó közérzetük biztosítása minden ember kötelessége. Állati termékek (húsáru, tojás, tejtermékek) fogyasztása esetén vásárlói döntésünkkel nemcsak egy-egy terméktípus mellett döntünk, hanem egyúttal támogatjuk az adott élelmiszer alapanyagát szolgáltató gazdasági állatok tartási, szállítási és vágási módját is. Az Európai Unióban, így hazánkban is szigorú állatvédelmi szabályok határozzák meg a gazdasági állatokkal való bánásmódot életük folyamán, azonban így is vannak olyan területek, melyek tekintetében engedékeny a szabályozás. Emellett hús- és tejfogyasztásunk jelentős hányada származik az EU-n kívüli országokból, ahol az állatvédelmi szabályozás még gyerekcipőben jár.

PROBLÉMÁS TECHNOLÓGIÁK ÉS ELJÁRÁSOK

KETRECES TOJÓTYÚKTARTÁS

Ez a tojástermelő technológia minden elemében a profitmaximalizálást szolgálja. Egy ketrecbe öt tyúk kerül, a ketrecek pedig hosszú sorokban, egymás fellett több szinten helyezkednek el. Az egy tojóra jutó terület kisebb egy A4-es papírnál (550 cm²/tojó). Az

állatok nem tudnak szabadon mozogni, természetes viselkedésformáik (kapirgálás, porfürdőzés, fészekrakás, ülőrúdon éjszakázás) szerint élni. A természetellenes összezártság kannibalizmushoz vezethet, melyet a csőr csonkításával próbálnak megelőzni, ez viszont a táplálkozást a tojó egész élete folyamán megnehezíti. A rácsos padozat és a mozgáshiány miatt a tyúkok karma nem kophat természetes módon, így rendellenesen megnő, tovább akadályozva a mozgást. A mesterségesen programozott, hosszú napi megvilágítással és a magas fehérjetartalmú tápokkal elérik, hogy a tojók naponta 1 tojást „kitermeljenek”, ami csontjaikból kivonja a kalciumot és csontritkuláshoz, így gyakori törésekhez vezet. A természetes vedlés idejére eső, tojástermeléstől mentes nyugalmi periódust 1 hetes éheztetést alkalmazva mesterségesen váltják ki és gyorsítják meg, komoly stresszt okozva az állatoknak.

Az Európai Unió, a közvélemény nyomására és tudományos eredményekre alapozva 2012-től betiltja a hagyományos ketreces tojótyúktartást. Az új szabályok azonban továbbra is engedélyeznek egy másfajta ketrecet, ami fészekrakó hellyel, porfürdőzésre alkalmas területtel, kapirgáló résszel és ülőrúddal van ellátva. Ezeket viszont továbbra is több csirke osztozik egy ketrecben és a tyúkok élettere (600-750 cm²/tojó) az A4-es lapmérethez képest csupán egy söröslátét nagyságú területtel növekszik!

PECSENYE/BROJLER-CSIRKE TARTÁS

Hazánkban a háztáji csirketartás mellett a csirkehús-termelést túlnyomó részben az intenzív, mélyalmos rendszerű brojlercsirke tartás jelenti. A brojler-istállóban a napos csibék telepítési sűrűsége igen magas, és az állatok növekedésével a helyhiány egyre fokozódik (20 vágásérett csirke/m²). Emiatt egyre nehezebb a csirkéknek mozogni, az etetőig és itatóig eljutni, de pihenni is, tehát a stressz állandóvá válik. A kannibalizmust ebben az esetben is a csőr kurtítással védik ki. A nemesítésnek és a magas fehérjetartalmú takarmánynak köszönhetően a brojlercsirkék alig 6 hét alatt elérik a vágásérettséget, azonban a gyors növekedés tönkreteszi az ízületeiket és a szívüket is, így rövid életüket sántán,

fájdalmak között töltik, vagy szív és érrendszeri problémák miatt hamarabb elpusztulnak. A nagy állatsűrűség jelentős hőtermeléssel is jár, így a csirkék sokszor hőgutát kapnak. Az alomban felgyülemelő ürülékből ammónia és por szabadul fel, ami légúti és bőrbetegségek kialakulásához vezet. A napi 23 órás mesterséges megvilágítás pedig a szem meggyengülését okozza. Mindezek a húscsirkék természetes védekezőképességnek leromlásához és kimagasló, 2-4%-os halálozási arányhoz vezetnek, amely egy 20 000 csirkét befogadó csirkeistálló esetében évente 2400-4800 nevelés során elpusztult egyedet jelent!

IPARSZERŰ SERTÉSHÍZLALÁS

Az iparszerű sertéstartásban egyelőre megengedett a kocák betonpadozatú ketrecekben történő egyedi tartása a vemhesség 16 hetében. A ketrec elülső és hátsó fala mindössze pár centiméteres mozgást engedélyez számukra, így ülni, állni és feküdni tudnak, de megfordulni képtelenek. Sajnos az egyedi kocaállítás alkalmazása csak néhány EU tagállamban tilos, de várhatóan 2013-tól minden tagállamra vonatkozik majd a tilalom.

A fialás a fiaztató kutyákban zajlik. Az elhelyezés célja, hogy megelőzze a kocák elfekvésekor a malacok összenyomását. Fialás előtt a kocát erős ösztön vezeti arra, hogy fészket építsen magának, ám ezt a tevékenységet a ketrec nagyban gátolja. Az anyaállat mozgása a rácsok között ugyanolyan korlátozott, mint a kocaállásban. Malacai bármikor átjöhetnek hozzá, a koca viszont nem mehet utódaihoz.

Az intenzíven tartott malacokat még szopós korukban elválasztják anyjuktól. A korai elválasztás okozta stressz gyengítheti a malacok immunrendszerét, betegséghez vezet – ezt elkerülendő bizonyos országokban rutinszerűen használnak antibiotikumokat. Az ingerszegény környezet és a szopási inger hatására a malacok egymás farkát rágják, ezért születésüket követően farkukat megkurtítják.

A sertéseket erős ösztön hajtja arra, hogy táplálék után kutassanak. Kifutó, vagy almos padozat hiányában a frusztrált állatoknál ismétlődő rendellenes viselkedésformák alakulnak ki, ami a ketrecrúd harapdálásában és fantomrágásban nyilvánul meg.

INTENZÍV TEJELŐ SZARVASMARHATARTÁS

A jövedelmező tejtermelés alapvető feltétele a nagy hozam, amelyet erre kitenyésztett, magas tejtermelő-képességű fajtákkal lehet elérni. Míg a húsmarha csak annyi tejet termel, ami napi 6-7 szoptatás esetén borjainak szükséges, egy tejelő fajta ennek tízszeresét. A tehén fejés előtt akár 15 liter tejet is hordozhat tőgyében, ami miatt az alapvető mozgások (járás, felállítás) is nehezebbé esnek. Egy állományon belül a sántaság átlagban az állatok 30%-ára jellemző, míg a tőgyulladás 30-50%.

A tejhozam maximális hasznosítása céljából a borjat a születése után nem sokkal elválasztják az anyjától és egyszemélyes borjúkretrebe kerül nyolc hetes koráig. Az anyától és a társaktól való elzártság viselkedési problémákhoz vezet, a szopási inger kielégítetlensége saját sebeinek, kiálló testrészeinek rágáshoz, szopogatásához vezet, melyet később a társain is megismétel. Az EU-ban 2007. óta tilos a borjúkretrec alkalmazása.

ÉLŐÁLLAT-SZÁLLÍTÁS

Évente több millió élő állatot szállítanak világszerte. Különösen élénk a kereskedelem Európán belül, valamint Európa és a Közel-Kelet között. A szállítások során – még a szigorúnak mondható európai szabályozás ellenére is – számos jóléti probléma merül fel.

A stresszorok közé tartozik a befogás, az emberi érintés, a szokatlan környezet, a szállítójármű mozgása, a zaj, ütődések, rázkódás, nem megfelelő hőmérséklet és páratartalom. Ehhez társul az idegen egyedek találkozásakor a szociális ragsor felbomlása és túlszűfolttság okozta bizonytalanság és agresszió, a víz- és táplálékhiány és a kellő mértékű pihenés lehetőségének hiánya. A közvetlen a szállítás okozta sérülések mellett a stressz legyengült immunrendszerű állatoknál betegségeket is előidézhet.

A szállítás okozta stressz felesleges szenvedést jelent a vágóállatoknak és rontja a termék minőségét is.

Készült a Fauna Egyesület tájékoztató anyagainak felhasználásával, további információ a www.fauna.hu honlapon.

MIT TEHET ÖN?

• **VÁLASSZON BIO-, SZABAD TARTÁSOS, ESETLEG MÉLYALMOS TOJÁST VÁSÁRLÁSKOR!** Az Európai Unióban minden tojáson fel kell tüntetni, hogy milyen állattartási formából származik. Ha szupermarketben vagy boltban jelöletlen tojást talál, ne vásárolja meg (valószínűleg ketreces tartásból származik) és hívja fel a boltvezető figyelmét, hogy megszegi az EU előírásait.

A kód jelentése a tojáson, valamint a csomagoláson feltüntetendő felirat:

0 – ökológiai gazdálkodás, 1 – szabad tartás, 2 – alternatív tartás (a gyakorlatban „mélyalmos” felirattal találkozunk), 3 – ketreces tartás

• **VÁSÁROLJON BIOTERMELŐTŐL ÁLLATI EREDETŰ TERMÉKET,** mivel az ökológiai gazdálkodásban a ketreces tartás mellett tilos a csőr és farok kurtítása, a szarvtalanítás és a kötött tartás is!

• **KERESSE A RED MASTER MINŐSÍTÉSŰ CSIRKEHÚST!** A Red Master tanúsító védjegy a Magyar Szabadtartásos Baromfitermelők Szövetségének tulajdona. A csirkéket 42 napos korig mélyalmos, ezután pedig a vágásérett kor eléréséig a kifutóval ellátott istállóban tartják.

• **VÁLASSZA A MAGYAR, DE LEGALÁBB AZ EU-BÓL SZÁRMAZÓ HÚSÁRUT ÉS TEJTERMÉKET!**

Az EU tagállamokban szigorúbb állatjóléti előírások érvényesülnek, mint a világ más tájain, ahol a tartásmódon, az állatok jólétén és az emberi munkaerő tisztességes megfizetésén spórolva állítják elő az olcsóbb termékeket. Így nemcsak az állatoknak okoznak szenvedést, de a szabadkereskedelem miatt az EU méltányosabban termelő gazdáit is kiszorítják a piacról.

• **VÁLASSZON LAKÓHELYÉHEZ MINÉL KÖZELEBB ESŐ ORSZÁGBÓL SZÁRMAZÓ HÚSÁRUT,** így csökkentheti az élőállat-szállítás esélyét vagy távolságát.

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Ž)

Válassza a gazdasági állatok jólétét!

Zöld Akció

MI IS AZ A BIOTERMÉK?

„Ökológiai”, vagy „bio” megjelöléssel csak olyan mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek hozhatók forgalomba, amelyeket a vonatkozó jogszabályoknak megfelelően, ellenőrzött állítottak elő, és erről tanúsítvánnyal rendelkeznek. Tehát egyetlen termék sem minősíthető utólag biotermékké.

AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS ALAPELVEI:

- Önkorlátozás a természet átalakításában.
- A lehető legnagyobb arányban a helyi erőforrásokra kell támaszkodni.
- Körfolyamatok kialakítása: a lehető legnagyobb tápanyag- mennyiség kerüljön vissza a termelési folyamatba.
- A talaj élő rendszer: a termékenység fenntartása szerves eredetű trágyaszerekkel, kőzetőrleményekkel történjék.
- A sokféleség a gazdálkodás alapja (vetésforgó,

növénytársítás, élőhelyek fenntartása, stb.).

- A lehető legkevesebb kőolaj alapú üzemanyag, földgáz és szén elégetésével előállított energia felhasználása a gazdálkodás során.
- A közvetlen, mezőgazdasági eredetű szennyezések és a mérgező anyagok felhasználásának csökkentése.
- Az állattartás a gazdaság nélkülözhetetlen része.
- A gazdaságban tartott állatok testi igényeinek kielégítése, természetes viselkedésének biztosítása.
- A termelők és fogyasztók közötti közvetlen kapcsolat megteremtése, a szállítási távolság csökkentése.

A BIOTERMÉKEK ÉS A BIOGAZDÁLKODÁS ELŐNYEI:

- Az alapanyagok előállítása környezetkímélő. Ha szükséges a kártevőkkel, kórokozókval szembeni védekezés, akkor biológiai módszereket vetnek be. Kártevőt fogyasztó fajokat, illat, szín vagy mechanikai csapdákat helyeznek ki számukra. Növényi kivonatokat, mikrobiológiai eredetű készítményeket, vagy a természetben is előforduló szervesetlen vegyületeket alkalmaznak velük szemben. Gyomirtó szerek használata helyett kézi vagy gépi mechanikai gyommentesítést, talajtakarást, vetésforgót alkalmaznak.
 - Tiszta élelmiszerek
- Az alapanyagot szennyezettségtől a lehető legnagyobb mértékben mentes környezetben állítják elő, tárolják és dolgozzák fel.
- Teljes értékű, izgazdag, tápanyagokban gazdag élelmiszerek
- Műtrágyák felhasználása nélkül, szerves tápanyagokkal harmonikusan ellátott, élénk talajélettel rendelkező talajban termelt növényekből és az ilyen takarmányt fogyasztó állatokból állítják elő.
- Szermaradvány-mentes élelmiszerek
- Mesterségesen előállított (szintetikus), életidegen növényvédőszer felhasználása nélkül termesztett növényekből és ilyen módon termelt takarmányon tartott állatokból állítják elő.

- Az ökológiai tartás a legnagyobb fokú állatjólétet biztosítja.

Ökológiai tartásban az állatok jóléte, egészsége van a középpontban: szabadon, vagy félszabad tartásban nevelik, hormonokkal, antibiotikumokkal nem kezelik azokat.

- Az ökológiai gazdálkodás természetközeli gazdálkodás.

Fenn kell tartania a hagyományos, nyílt mezőgazdasági tájat, az alkalmazkodott helyi tájfajtaikat, az élőhelyeket és a fajok sokféleségét, mivel éppen ezekre alapozódik a termelés.

- A termelés és termékelőállítás folyamata lépésről lépésre ellenőrzött.

Az ökológiai minősítés megszerzése előtt minimum két éves átállási időszak során a gazda az ellenőrző szervezet előírásai szerint, annak folyamatos útmutatása és ellenőrzése mellett termel és termékei csak ezután kaphatják meg biotermék minősítést. Az ellenőrzés ezután is folyamatos és a tanúsítványt évről évre meg kell újítani. Az ökológiai gazdálkodás előírásainak megszegését kizárással büntetik.

- A bioélelmiszereket mesterséges összetevők nélkül állítják elő, csak nélkülözhetetlen, közismerten ártalmatlan adalék- és segédanyagok, tartósító szerek és eljárások alkalmazhatók, az ionizáló sugárral való tartósítás tilos.

- Genetikailag módosított szervezetektől mentes termelés.

Az ökológiai gazdálkodás szempontjából a génmódosított növények termesztése durva beavatkozás az ökológiai folyamatokba, ezért tilos.

- Nagy kézi munkaigénye miatt több embernek ad munkát – hátrányos helyzetű vidéki térségekben jó fejlesztési irány lehet.

- Csökkenti a kezeletlen mezőgazdasági hulladék mennyiségét, mert trágyák, komposzt formájában minden szerves hulladékot visszaforgat a termelésbe.

- A túltermelés ellen hat – mivel az ily módon elérhető termés mennyisége kisebb.

- Az ökológiai gazdálkodással társadalmi szempontból is hasznos, hiszen egészségesebb táplálkozással bizonyos betegségek kialakulása megelőzhető, így csökkenthetők a betegellátás költségei.

MIT TEHET ÖN?

- VÁSÁROLJON BIOTERMÉKET KÖZVETLENÜL A BIOTERMELŐKTŐL!

a.) A BELVÁROSI BIOVÁSÁRBAN, mely az Észak-magyarországi régió egyetlen biopiaca. A kínálatából nem hiányzik az alapélelmiszerek egyike sem. Friss és feldolgozott zöldségek és gyümölcsök, tej és tejtermékek, tojás, cereáliák, malom- és sütőipari termékek, méz és méhészeti termékek, fűszerek és gyógynövények, füstölt húсарuk és egyéb feldolgozott, speciális igényeket szolgáló termékek szerepelnek az ellenőrzött bioélelmiszerek széles választékában. A vásárlók közvetlenül a gazdálkodóktól vehetik meg a biotermékeket, akik 80 km-es távolságon belülről érkeznek ide (Borsod-Abaúj-Zemplén, Nógrád és Hajdú-Bihar megyékből).

Helyszíne: Tudomány és Gazdaság Háza (Miskolc, Görgey A. u. 5., a Népkertrnél)

Nyitva tartás: péntekenként 8-14 óráig

b.) A BIOÉLÉSKAMRA csomagküldő szolgálatán keresztül. A Bioéléskamra olyan értékesítési hálózat, mely a fogyasztók és a térségi biotermelők között közvetlen kapcsolatot és tagjainak kölcsönös előnyöket biztosít, hisz a gazda a vevői igényeihez igazíthatja a termelést mind mennyiségben, mind választékban, a vevő pedig jól ismert forrásból garantált minőségű termékekhez jut hozzá. A választékban jelenleg zöldségek, olajok, tönkölytermékek szerepelnek, melyekből e-mailben vagy postai úton megtett heti rendelés alapján összeállított csomag Miskolcon vehető át. Bővebben: www.bioeleskamra.hu

c.) BIOGAZDASÁGBÓL, melynek előnye, hogy nemcsak a terméket, hanem magát a gazdaságot is megtekinthetjük. Az ökológiai gazdaságok címét, elérhetőségét a Magyar Biokultúra Szövetség honlapján találhatjuk meg.

- BIZONYOSODJON MEG RÓLA, HOGY VALÓBAN BIOTERMÉKET VÁSÁROLT!

Boltban, vagy piacon egyaránt, minden bioterméknek rendelkeznie kell az ellenőrző szervezet tanúsítványával. Ha egy terméket biotermékként árusítanak, először is bizonyosodjon meg arról, hogy a termék csomagolásán fel van-e tüntetve az ellenőrző szervezetek kódja, a HU-ÖKO-01, vagy a HU-ÖKO-02! Ha csomagolatlan, friss termékről van szó, kérje a termékhez tartozó tanúsítvány bemutatását az eladótól! Az előállító, vagy a forgalmazó a termék csomagolásán különböző védjegyeket tüntethet fel, azonban a jelölés nem helyettesítheti a tanúsítványt!

- TUDJON MEG MINÉL TÖBBET AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁSRÓL!

A Biokultúra Újság a biogazdálkodás egyetlen hazai szaklapja. A témában megjelent szakkönyveket – pl. Biogazda Kiskönyvtár sorozat, Ökológiai gazdálkodás I-II. – megvásárolhatja a könyvesboltokban, illetve megrendelheti a Magyar Biokultúra Szövetségtől

(Telefon: +36-1/214-7005; Honlap: www.biokultura.org)

- SAJÁT KERTJÉBEN ALKALMAZZA AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS ALAPELVEIT!

A gazdálkodási eljárásokat illetően forduljon a Zöld Akció Egyesülethez, a Magyar Biokultúra Szövetséghez vagy az ellenőrző szervezetek egyikéhez:

Biokontroll Hungária Nonprofit Kft.

(Telefon: +36/1/336-1123, 30/393-9090;

Honlap: www.biokontroll.hu)

Hungária Ökogarancia Kft.

(Telefon: +36-1/336-05-33,

Honlap: www.okogarancia.hu)

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

Válassza a bioterméket!

Zöld Akció

MI IS AZ A FAIR TRADE?

A Harmadik Világ termelőinek kizsákmányolásán, a természeti és szociális sokszínűség lerombolásán alapuló globális szabadkereskedelem alternatívájaként született meg a fair trade, azaz a méltányos kereskedelem. A fair trade a nemzetközi árucserre szokásos felfogásától eltérő kereskedelmi partnerséget jelent, amely a fejlődő országok hátrányos helyzetű termelői számára kínál lehetőséget a fenntartható fejlődésre, elsősorban a biztonságos és igazságos kereskedelmi feltételek biztosításával, valamint a fejlett országokban folyó szemléletformálással.

A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM ALAPELVEI:

1. Növeli a termelők jövedelmét és életszínvonalát azáltal, hogy javítja a piacra jutás esélyeit, megerősíti a termelők szervezeteit, jobb árat fizet az árukért, és hosszú távú kereskedelmi kapcsolatra törekszik a termelőkkel.
2. A hátrányos helyzetű termelők, különösen a nők és az őslakosok fejlődési esélyeit növeli, valamint védelmet nyújt a gyermekek kizsákmányolása ellen.
3. Növeli a fogyasztók tudatosságát a nemzetközi kereskedelem kistermelőket sújtó káros következményeiről annak érdekében, hogy vásárlóerejüket jó célok érdekében használhassák.
4. Megteremt a kereskedelmi partnerség jó példáját

a párbeszéd, az átláthatóság és az emberi méltóság tiszteletben tartásának hangsúlyozásával.

5. Kampányol a hagyományos nemzetközi kereskedelem szabályainak és gyakorlatának megváltoztatása érdekében.

6. Védelmezi az emberi jogokat a társadalmi igazságosság, a környezetbarát tevékenységek, a gazdasági biztonság előmozdításával.

HOGYAN MŰKÖDIK A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM?

A Fairtrade márkanévvel ellátott termékek előállítása és forgalmazása egy komplex, meghatározott előírások szerinti, szigorúan ellenőrzött, átlátható és nyomon követhető rendszerben zajlik, annak érdekében, hogy a fejlődő országok tipikus termékeinek jó minősége mellett, az előállítás során garantált legyen a környezetbarát gazdálkodás, az alapvető emberi és demokratikus jogok érvényesülése a termelő közösségekben, illetve lehetőség nyíljon a gazdaságok fenntartható fejlesztésére és a közösségek egészségügyi, oktatási és szociális ellátásának javítására.

A MÉLTÁNYOS KERESKEDELEM SZEREPLŐI:

1. A fejlődő országok mezőgazdasági kistermelőit tömörítő termelőszövetkezetek, illetve egy-egy gazdaság bér munkásait tömörítő érdekképviseleti szervezetek, akik a Fairtrade márkanévvel előállított élelmiszerek alapanyagait a Fair trade szabványok szerint előállítják.
2. Fair Trade Labelling Organisations National (FLO) nevű független, non-profit világszervezet, mely a Fairtrade márkanévvel ellátott termékcsoporthoz előállítására és forgalmazására vonatkozó egységes nemzetközi feltételrendszer kidolgozója és folyamatos fejlesztője.
3. FLO-CERT GmbH nevű független minősítő szervezet, mely a Fairtrade szabványokban a termelők, feldolgozók, kereskedők számára meghatározott kötelezettségek betartását és a termékekre vonatkozó minőségi előírások fennállását ellenőrzi világszerte.
4. Importőrök/exportőrök, akik közvetlenül a ter-

melőszövetkezetektől megvásárolják a nyers vagy részben feldolgozott alapanyagot, megfizetve ezért legalább a Fairtrade előírások szerinti minimum árat, továbbá a Fairtrade Prémiumot. Ezen szereplőknek szintén meg kell felelniük a rájuk vonatkozó Fairtrade szabványoknak és rendelkezniük kell Fairtrade tanúsítvánnyal, így a termékelőállítás folyamata nyomon követhetővé válik a termelőtől egészen a kész, csomagolt végtermékig.

5. Kereskedők, akik a minősített, csomagolt Fairtrade termékeket az ellenőrzési lánc utolsó tagjától megvásárolják és eljuttatják a vásárlókhoz. Fairtrade termékekhez ma már nem csak az erre specializálódott Fairtrade-boltokban és kávézóknak lehet hozzájutni, hanem megjelentek a szupermarketek polcain is.

6. Fogyasztók, vagyis azok a tudatos és igényes vásárlók, akiket a termék minősége épp úgy érdekel, mint előállításának folyamata és annak a társadalomra, gazdaságra és környezetre gyakorolt hatásai.

A FAIR TRADE TERMÉKEK TERMELŐKEI SEGÍTŐ ÁRKÉPZÉSE

A méltányos kereskedelemben értékesített termék fogyasztói árának összetétele is különbözik a „hagyományos” ár összetételétől. Mivel a rendszer célja, hogy a termelő és a fogyasztó között megbecsüléssel és tisztességgel alapuló kereskedelmi viszonyt hozzon létre, a lánc felesleges, gyors profitra törekvő elemeit igyekeznek kiiktatni.

A termelők egy minimum alapárat kapnak, figyelembe véve az előállítás tényleges költségeit. Ha a világgpiaci ár ez alá megy, a termelő továbbra is ezt a minimum árat kapja (ha fölötte van, akkor a világgpiaci árat).

Emellett minden méltányos kereskedelemben értékesített, címkézett termékért prémium jár. Ezt a szövetkezetek, tagjaik (maguk a termelők) demokratikus döntése alapján a közösség igényei szerinti szociális, gazdasági vagy környezetvédelmi fejlesztésekre használják fel, pl. helyi iskolákat létesítenek, egészségügyi intézményeket, közösségi házakat, utakat építenek, ösztöndíjakat, vagy kisebb, fejlesztésre szánt hiteleket adnak a termelőknek.

**MIÉRT JÓ A VÁSÁRLÓNAK,
HA FAIRTRADE TERMÉKET VÁSÁROL?**

- kiváló minőségű terméket kap
- a Fairtrade termékek garantáltan GMO-mentesek
- a legtöbb Fairtrade termék biotermék is egyben, így tápértéke és tisztasága kimagasló
- egyszerűen és közvetlenül támogathatja a fejlődő országok termelői közösségeit
- döntésével hozzájárulhat a társadalmi igazságosság érvényesüléséhez, illetve támogatja az alapvető emberi és demokratikus jogok érvényesülését
- választásával kifejezi elhatárolódását a rabszolgaság és a gyermekmunkától és egyetértését a nők egyenjogúságával, a gyermekek tanuláshoz, az idősek és munkaképtelenek szociális ellátásához és a betegek egészségügyi ellátásához való jogával
- a Fairtrade termékek előállításánál során alkalmazott környezetkímélő gazdálkodás hozzájárul természeti erőforrásaink megőrzéséhez és a klímaváltozás mérsékléséhez is

**JELENLÉG FAIRTRADE MINŐSÍTÉSSEL
RENDELKEZŐ TERMÉKCSOPORTOK**

- Élelmiszerek: banán, bor, cukor, friss és aszalt gyümölcsök és zöldségek, gyümölcslevek, fűszerek, kakaó, kávé, méz, olajos magvak és olajok, quinoa, rizs, tea
- Egyéb termékek: gyapot, dísznövények, sportszerek (labdák), szépségápoló szerek, vágott virágok

MIT TEHET ÖN?

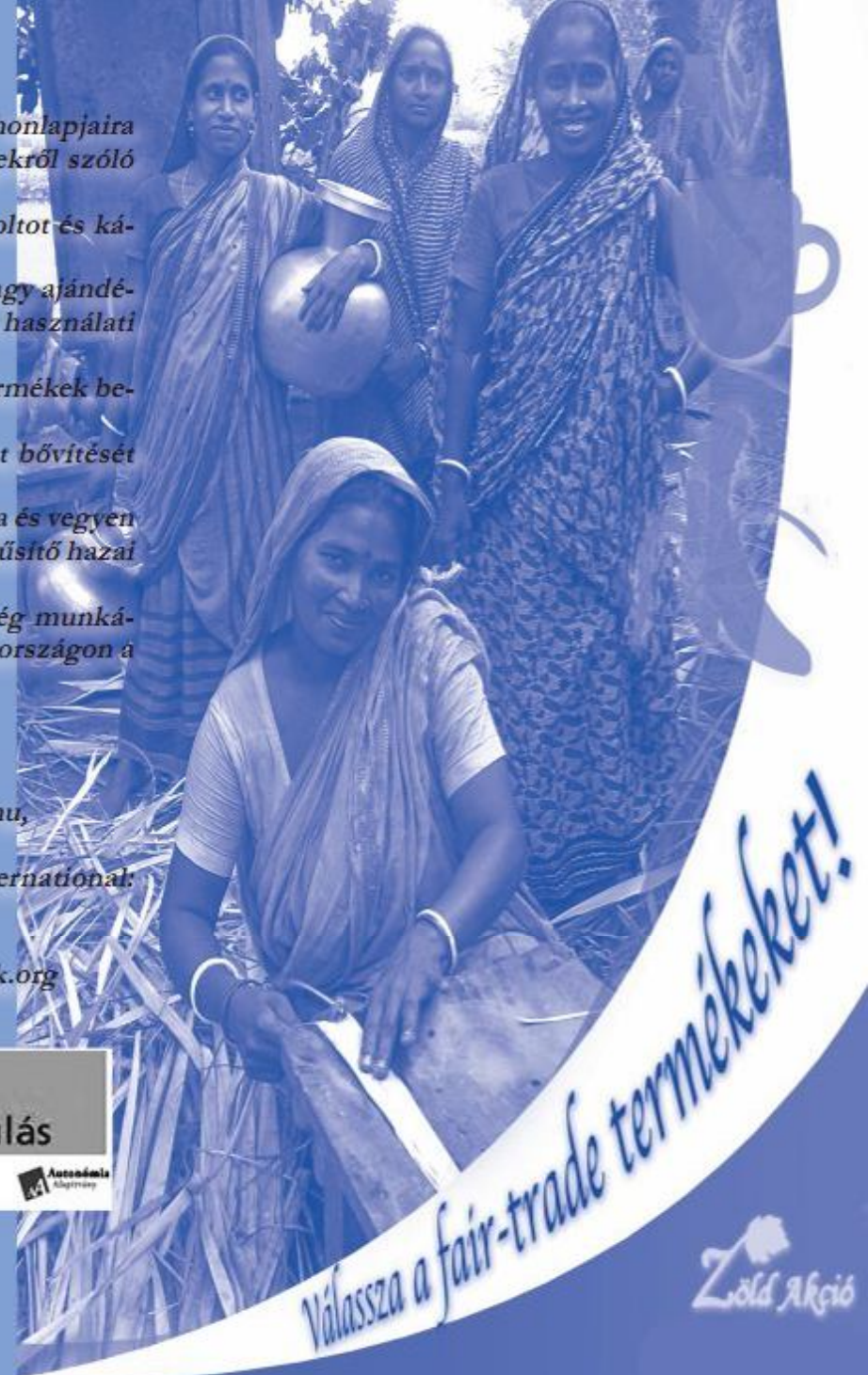
- látogasson el a Fairtrade-mozgalom honlapjaira és tekintse meg a támogatott közösségekről szóló filmeket, cikkeket, tanulmányokat
- keresse fel a legközelebbi Fairtrade boltot és kávézót
- legalább alkalomszerűen fogyasszon vagy ajándékozzon Fairtrade élelmiszereket, illetve használati tárgyakat
- kedvenc kávézójában kérje Fairtrade termékek bevezetését
- kedvenc boltjában kérje az áru kínálat bővítését Fairtrade termékekkel
- legyen a Fair trade mozgalom aktivistája és vegyen részt a méltányos kereskedelmet népszerűsítő hazai és nemzetközi kampányokban
- kapcsolódjon be a Fair Világ Szövetség munkájába, mely 2005. óta népszerűsíti Magyarországon a méltányos kereskedelmet.

További információ:

Fairvilág Szövetség: www.fairvilag.hu,
Tudatos Vásárlók Egyesülete: www.tve.hu,
Védegylet: www.vedegylet.hu,
Fair Trade Labelling Organisations International: www.fairtrade.net,
FLO-CERT GmbH: www.flo-cert.net,
Fair Trade Foundation: www.fairtrade.uk.org

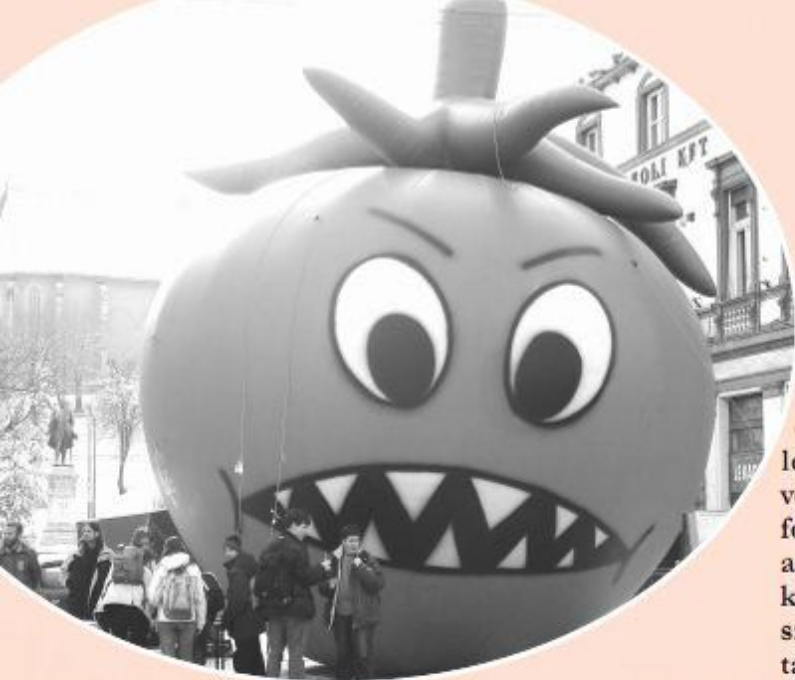

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

Válassza a fair-trade termékeket!

MI IS AZ A GMO?

A GENETIKAILAG MÓDOSÍTOTT SZERVEZETEK FOGYASZTÁSÁVAL JÁRÓ KOCKÁZATOK:

– A génpiszkált élőlények alkalmazásakor maguk a fogyasztók lesznek a kísérleti egerek!

A hagyományos növényneveléssel ellentétben a génmódosítás bármely élőlény génjét képes bejuttatni egy másikba pl.: emberi növekedési hormon génjét sertésekbe vagy akár sarkvidéki hal fagyűrést kódoló génjét eperbe. Senki sem látja előre, hogy ezek az új genetikailag módosított élőlények, melyek természetes módon sohasem jöttek volna létre, a laboratóriumokból kikerülve hogyan fognak viselkedni a szabad természetben. Ráadásul az engedélyezésükhöz szükséges hatástanulmányokat épp a GM fajtát előállító cégek készítik független szakértők helyett, akkor is csak az előrelátható hatásokra koncentrálnak.

– Az új gének bejuttatásának módja és így hatása is bizonytalan!

A jelenleg használt géntechnológiai módszerekre az a jellemző, hogy a bevitt új gén véletlenszerűen, előre meg nem határozható helyen és módon ékelődik be a gazdasejt DNS-ébe. Azonban a beékelődés helye befolyásolhatja, hogy az új gén milyen kölcsönhatásba lép a sejt más génjeivel pl.: az új gén aktiválhat olyan géneket, amelyek működése eddig korlátozott volt, az aktiválódás után viszont új folyamatokat generál a sejtben pl.: rákos elváltozásokat.

– Az élelmiszerekben és a természetben növekszik a növényvédőszer-maradványok mennyisége!

A totális gyomirtószerekkel szemben ellenálló GM növényfajták termesztése bizonyítottan növelte a növényvédőszer-használatot azokban az országokban, ahol a GM-fajták termesztése már évek óta folyik. Mivel ezek a haszonnövények jól tűrik a permetezést, a termelők korlátlanul alkalmazhatják a vegyszert. Emellett a GM haszonnövények maguk is gyomnövényé válnak, illetve rokon gyomfajokkal kereszteződve a totális gyomirtóval szemben ellenálló szupergyomok kialakulását eredményezik. Az amerikai kontinensen már kialakultak ilyen ellenálló disznóparéj és parlagnőfűfajok, s ezek csak újabb, erősebb hatóanyagú, egészséget és környezetet károsító növényvédőszer alkalmazásá-

val szoríthatók vissza. Ennek hatására nő a takarmányok, élelmiszerek, valamint a talaj, a felszíni és felszín alatti vizek egészségre ártalmas szermaradvány-tartalma.

A rovarölő méreganyagot termelő GM növényfajták jóval nagyobb mennyiségben termelik a mérget, mint amennyit a gazdák permetezéssel kijuttatnának. A méreganyag a haszonnövény minden sejtjében termelődik és a földalatti növényi részekben keresztül felhalmozódik a talajban, ahol a megfelelő talajéletért felelős mikrobák pusztulását, illetve gátolt működését eredményezi. De ugyanúgy felhalmozódik a természetként szolgáló növényi részekben, valamint a belőle készült takarmányokban és élelmiszerekben is egészségügyi panaszokat okozva. A méreganyag magas koncentrációja az elpusztítani kívánt kártevőre viszont úgy hat, hogy az néhány nemzedék után a méreganyaggal szemben ellenállóvá válik, mely ellenállóképességet tovább is örökít. Így károsítása a továbbiakban csak újabb rovarölőszerek használatával gátolható meg. Ráadásul a GM növények által termelt méreganyag nemcsak a kártevő rovarokra veszélyes, hanem ugyanúgy károsítja a rajta táplálkozó védett rovarokat, a természetképződéshez szükséges beporzást végző méheket és egyéb a gazdálkodás szempontjából hasznos ragadozó rovarokat.

– GM növények beltartalma eltérhet az eredetihez képest!

Az idegen gének kölcsönhatásai révén megváltozhat a GM szervezetek tápanyagtartalma és tápanyag összetétele. pl.: a Round-up Ready GM szója több zsírt és kevesebb szénhidrátot tartalmaz, mint az eredeti és fitoösztrogén tartalma is magasabb, amely emberi fogyasztás esetén a kihat a nemi hormonok működésére.

– Az új gének allergiakeltő fehérjék termelését indíthatják el!

A géntechnológiában használt gének leggyakrabban olyan forrásból származnak (baktériumok, vírusok), amelyekkel az emberi szervezet eddig nem találkozott, így nagy az esélye annak, hogy az általuk kódolt fehérjék allergiakeltőek.

– A GM szervezetek fokozhatják a kórokozók antibiotikumokkal szembeni ellenállóságát.

Az antibiotikum-jelzőgént tartalmazó génmódosított fajták a táplálékláncba bejutva átadhatják az antibiotikum-rezisztenciáért felelős gént az emberi szervezetre veszélyes kórokozóknak. Annak ellenére,

„Genetically Modified Organization” vagyis genetikailag módosított szervezet, más néven génpiszkált, gémanipulált, transzgénikus élőlény, melyet úgy állítanak elő, hogy az élő sejtbe – általában ivarsejtbe, vagy embrióba – új tulajdonságért felelős idegen gént juttatnak be mesterségesen, melyet a sejt osztódásakor megsokszoroz és továbbörökít az utódsejtbe. Az idegen gén – többnyire törzsfajlódásileg igen távol eső más fajból származik, áthágva ezzel az evolúció során a fajok közt átjárhatatlan határokat.

A mezőgazdaságban alkalmazott génmódosított haszonnövényeknek alábbi két nagy csoportját termesztik jelenleg a legnagyobb arányban:

- 1.) A kártevőkkel szembeni ellenálló képesség fokozására a GM növény a beültetett idegen gén hatására valamely célzott kártevőt, elpusztító méreganyagot termel.
- 2.) A gyomnövények elleni védekezés hatékonyságának fokozására a GM növényt ellenállóvá teszik valamely totális hatású, minden növényt elpusztító gyomirtószerezettel szemben, amelyet ha kipermeteznek a haszonnövényen kívül minden más növényt elpusztul.

MIT TEHET ÖN?

hogy az egészségünk védelme szempontjából fontos antibiotikumokkal szembeni rezisztencia világszerte nő, az EU a közelmúltban engedélyezte minden tagállamában az antibiotikum-jelzőgént tartalmazó Amflora GM burgonyafajta köztermesztését 10 évre szólóan, ezzel az emberek és környezetünk érdekei elé helyezve a profitérdeket.

- A GM növények a természetbe kiszabadulva ellenőrizhetetlenné válnak!

A genetikailag módosított növény- és állatfajták terjedése könnyen ellenőrizhetetlenné válik, hisz a szél és a rovarmegporzásnak köszönhetően a pollenek, vagy mint tápláléknövény a magvak és egyéb növényi részek a vártánál nagyobb távolságokra is eljuthatnak. Így a GM növények a mezőgazdasági területekről kivadulhatnak a természetbe és onnan többé már nem vonható ki, így mire a kockázatokat teljességgel megismerjük, a kár már visszafordíthatatlanná válik.

- A GM-fajták alkalmazása a magyar gazdák és fogyasztók számára kiszolgáltatottságot és gazdasági hátrányt eredményezhet!

Bár Magyarországon egyelőre ideiglenes moratórium tiltja az EU-ban köztermesztésre engedélyezett MON810-es génmódosított kukoricafajta termesztését, ám a moratórium jövőbeli feloldása, illetve új GM növényfajták köztermesztésének engedélyezése komoly problémát okozhat. A termesztett GM növények kivadulva a génmódosítás-mentes termőterületeket is elszennyezik, korlátozva a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek értékesítési lehetőségeit a génmanipulációt elutasító európai lakosság körében és ellehetetlenítve a GMO-mentességet szigorúan előíró ökológiai gazdálkodást is. A GM-fajták termesztése egyúttal fokozná a tömegtermékeket előállító nagygazdaságok előnyét a tájjellegű, minőségi termékeket készítő közepes és kisgazdaságokkal szemben, melyek nem tudnák megfizetni GM-fajták intenzív termesztésével járó magas költségeket. Ugyanakkor növelné a gazdák függőségét a GM-fajtákat előállító multinacionális cégektől, hisz a GM vetőmagot évről évre meg kell vásárolni a szabadalmi joggal rendelkező vállalatától, így a gazdák a saját maguk által előállított vetőmagot nem használhatják jogosan. Mindez végső soron az élelmiszer-kínálat elszegényedését a génszennyezett élelmiszerek kockázatának és a GMO-tartalmú élelmiszerek arányának növekedését hozná a vásárlók számára.

• **FIGYELJE AZ ÉLELMISZEREK CSOMAGOLÁSÁT, KERESSE RAJTA A GMO FREE FELIRATOT ÉS LOGÓT!** Ellenőrizze nem szerepel-e a csomagoláson, hogy a termék genetikailag módosított alapanyag felhasználásával készült! Ugyanis az EU-ban kötelező feltüntetni a csomagoláson, ha az élelmiszer vagy bármely adalékanyaga genetikailag módosított szervezet felhasználásával készült!

• **VÁLASSZA A BIOÉLELMISZEREKET, MIVEL EZEK GMO MENTESSÉGE GARANTÁLT!** Annak ellenére, hogy napjainkban az európai tej-és húsfogyasztás 75%-a származik génmódosított takarmánnyal etetett állatokból az EU-ban az állati eredetű termékeken (tej, húsfélék, tojás) máig nem kell feltüntetni, hogyha az állatot génmódosított takarmánnyal etették! Épp ezért, ha tejterméket, húsárut és tojást vásárol a GMO-mentességre a legjobb garancia a biominősítés.

• **VÁLASSZA A 100%-IG MAGYAR ALAPANYAGBÓL KÉSZÜLT TERMÉKEKET!** Hazánkban még tilos a genetikailag módosított fajták termesztése és tenyésztése, így a magyar gazdák megbízható minőségű alapanyagot állítanak elő.

• **KERÜLJE AZOKAT A KÜLFÖLDI ÉLELMISZEREKET VAGY ÉLELMISZER-ÖSSZETEVŐKET, MELYEKBE A LEGGYAKORIBB A GMO ELŐFORDULÁSA!** Ezek a fagyaszott és konzervkukorica, a kukoricaliszt, kukoricakeményítő, glükóz-szirup, repceolaj, szójafehérje, szójalecitin, szójaolaj, szójaliszt.

• **NYILVÁNÍTSA ÖN IS KERTJÉT, HÁZTARTÁSÁT, FÖLDJÉT GÉNMÓDOSÍTÁS-MENTES ÖVEZETTÉ!** Tegyén nyilatkozatot arról hogy a genetikailag módosított élőlények és élelmiszerek által jelentett egészségügyi, környezeti és gazdasági kockázatokat felismerve elutasítja a GM összetevőket tartalmazó élelmiszerek fogyasztását, forgalmazását és saját földterületeden a GM fajták termesztését! (További információ: www.mtvsv.hu)

GMO-free
Europe

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

Válassza a GMO-mentes termékeket!

Zöld Akció

MI IS AZ A KÖZVEELEN KERESKEDELEM?

A globális kereskedelem megjelenésével és intézményes kiépülésével a termelő és a fogyasztó egyre inkább eltávolodott egymástól. Ennek következtében egyre inkább nőtt és növekszik a bizonytalanság a vásárlóban az élelmiszerek eredetét, előállítási módját, frissességét, beltartalmát és a fogyasztásával járó kockázatokat illetően. Az információ hiányában megalapozatlan fogyasztói döntések, a multinacionális kereskedelmi érdekek és a törvényi túlszabályozottság miatt viszont sorjában mennek tönkre a hazai mezőgazdasági kistermelők, velük együtt pedig eltűnnek hagyományos tájfajtaink, élelmiszereink és a hagyományosan művelt vidéki táj, szűkül a magyar és helyi termékek választéka a piacokon és a boltokban. Ennek ellensúlyozását, a két végpont elhelyezkedő szereplők újbóli összehozását szolgálják azok a megoldások, amelyek a mezőgazdasági kistermelők közvetlen termék-értékesítését jellemzik.

MIÉRT JÓ A VÁSÁRLÓNAK, HA HELYI TERMÉKET VÁSÁROL

- friss élelmiszerhez jut
- a bolti, vagy akár a piaci árnál is olcsóbban szerezheti be az élelmiszert
- ismert eredetű élelmiszert vásárol, a termelés és a

- feldolgozás körülményeiről saját maga tájékozódhat
- hagyományos ízvilágú, kiváló minőségű és magas tápértékű magyar élelmiszereket vásárolhat
- hosszú távú termelői-fogyasztói kapcsolat kialakításával, a vásárló mindig a várt minőséget kapja, miközben kiszámítható keresletet jelent a termelő számára
- a tájfajta sokszínűsége miatt az idényzöldegekből és gyümölcsökből nagyobb választék áll rendelkezésre
- csökken a tárolás és forgalmazás során felhasznált csomagolóanyag és energia
- döntésével hozzájárul a helyi gazdaság fellendítéséhez
- a helyi mezőgazdasági kistermelők támogatásával tágabb környezetében elősegíti a rendezett, sokszínű, hagyományosan művelt vidéki táj fennmaradását
- csökkenti lakóhelye környezetterhelését, mivel az élelmiszerek fizikai értelemben is a legrövidebb utat járják be termelő és fogyasztó között mérsékelve a szállítás során keletkező üvegházhatású gáz kibocsátást

HOL ÉS HOGYAN SZEREZHEJÜK BE A HELYI TERMÉKEKET?

PIACON

Bár már a piacokon is egyre több a nagybani piacról származó tömegtermék, a legtöbb helyen még mindig jelen vannak a saját termékeiket áruló őstermelők. Érdekes minden esetben beszélgetni az árusokkal, megtudni kik ők, honnan jöttek, miket termelnek, így elkerülhetők a jóhiszeműségünket kihasználó álkofák, akik szintén a tömegárut kínálják kis tételben.

HÁZTÓL, GAZDASÁGBÓL

Bár egyik félnek sem a legegyszerűbb - hisz a vásárlónak oda kell utaznia, a termelőnek pedig el kell viselnie a teljesen alkalmatlan időpontban érkező látogatókat is -, mégis kézenfekvő közvetlenül a termelő gazdaságban, „háztól” vásárolni. Óriási előny, hogy a vásárló biztos lehet a megvásárolt áru származásában, a piacinál jobb árat alkudhat ki, a termelő pedig megspórolja a piacra szállítás idejét és

költségét, s szemben a felvásárlóval, az egyéni vásárlók jobb árat fizetnek termékéért. A helyi termelői kör és kínálat felmérésében segítenek a termelői adatbázisok, melyek a termelők érdekképviseleti szerveinél és az Interneten keresztül érhetők el.

„SZEDD MAGAD!” AKCIÓK

Magyarországon jól ismertek és elterjedtek a „szedd magad!” akciók, melyhez csatlakozva a fogyasztók egy-egy gazdaságba ellátogatva maguk szüretelhetik le a kívánt mennyiségű gyümölcsöt vagy zöldséget a piaci árnál jóval kedvezőbb árat fizetve érte.

ÚTON, ÚTFÉLEN

Szintén elterjedtek az út melletti standok, ahol a termelők szezonális termékeiket kínálják. Az amúgy is úton lévő vásárló számára ez óriási lehetőség: nagyobb tételben is tud úgy vásárolni, hogy ne kelljen az adott termékekért máshova elmennie, a termelők pedig rendszerint földjükhöz közel tudnak nagy számú vásárlót elérni. Nyugat-Európában szintén elterjedtek a kis teherautók, mikrobuszok (vagy akár tejeskocsik), amelyekről termelői portékát kaphatunk - ezek nálunk is kezdenek megjelenni.

GAZDABOLT

Közvetlenül a gazdák vagy szövetkezeteik, illetve érdekképviseleti szerveik által működtetett üzlet, ahol az összefogásban részt vevő termelők által előállított friss élelmiszerek vásárolhatók meg. Előnyük, hogy településen belül állandó, meghatározott helyen és nyitva tartás mellett, a hagyományos boltoknál alacsonyabb áron kínálják friss helyi termékeiket. Jó példa: MAGOSZ Szociális Bolthálózata (www.magosz.hu)

HÁZHÓZ ÉS GYŰJTŐPONTRA SZÁLLÍTÁS

Egyre több gazdálkodó ismeri fel a házhozszállításban rejlő lehetőségeket. Amellett, hogy öszönként a városokban mai napig hangos az utca a krumplit, almát árulók kiabálásától, másképp, kevésbé esetlegesen is működhet a dolog. A vásárlók az előre megadottak szerint rendelhetnek az aktuális kínálatból (telefonon, faxon, az interneten), s a termelő adott

napon kiszállítja az árut. Mivel az áruból nem lehet válogatni, a vevők pedig rendszerint utólag, jobb esetben átvételkor fizetnek, mindkét fél részéről nagyfokú bizalomra van szükség. Az előnyök viszont óriásiak: a vásárló számára kényelmes, a termelő pedig hosszú távon biztos vevőkört alakíthat ki magának. Amennyiben a vevők mennyiségi vagy a választékkal szemben támasztott igényei meghaladják egy gazdálkodó kapacitását a rendszer további termelőkkel is bővíthet.

Jó példa: Bioélelőkamra (www.bioeleskamra.hu)

BEVÁSÁRLÓKÖRÖK

A gazdák és a vásárlók számára is kedvezőbb, ha az egyéni beszerzések helyett a vásárlók informális beszerző-körökbe szerveződnek, leegyszerűsítve a gazda számára a kommunikációt és a kiszolgálást. Bevásárló körökbe általában baráti, munkahelyi kapcsolatok mentén létrejövő társaságok szerveződhetnek ad hoc alapon, egy-egy termék kampányszerű beszerzésére, de hosszú távra is. A kör létrehozásának egyik motivációja a szervezési feladatok megosztása. Az igényeket és lehetőségeket egyeztetni, megbeszélni, majd a termékeket beszerezni a termelőktől, tartani velük és egymással a kapcsolatot egy családtól rengeteg utánajárást igényelne, viszont ha minden terményt, kapcsolatot más-más család intéz, a feladat megoszlik, és végül mindenkinek meglesz mindene. Ráadásul az egyesített vásárlóerő miatt a kör tagjai együttesen kedvezményesebb árakat kérhetnek, ami olyan tagok számára is lehetővé teszi a közvetlen vásárlást, akiknek egyébként nem lenne rá lehetősége, hogy bizonyos (pl. bio) termékeket megvásároljon.

Jó példa: Szatyor Bevásárló Kör

(www.szatyor.org)

Készült a Tudatos Vásárlók Egyesülete tájékoztató anyagainak felhasználásával, további információ a www.tve.hu honlapon.

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

Zöld Akció

magolás fedi: a fogkrémet tubusán kívül kartondoboz és celofán óvja; a lapka sajt minden egyes szeletét műanyag fólia borítja; a gyümölcsöt vehetjük fóliával betekert, habosított tálcán vagy esetleg öntapadós árcédulával ellátott zacskiban.

Ez a túlzásba vitt csomagolás egyetlen célt szolgál: eladhatóvá kell tennie az árut. Minél színesebbnek, ígéretesebbnek tűnik külseje alapján a termék, annál kívánatosabb a vevő számára, aki a mai áru-kavalkádban már többnyire nem a tartalom, hanem az esztétikai érték és a márkanév alapján választ. Szépnek tehát szép, de vajon jó is ez a sok csomagolás? A válasz rögtön két problémát is felvet. Az egyik a háztartási szemét jelentős mértékű növekedése; a másik, hogy a fogyasztó kétszer fizet a csomagolóanyagért – a boltban, amikor megveszi, majd szemétdíj formájában, mikor a kukás elviszi. Az „agyoncsomagolt” termékek vásárlása tehát nem kifizetődő sem a vevő, sem a környezet számára.

MIT TEHETŰNK?

- **Környezettudatos vásárlóként igyekezzünk olyan csomagolású termékeket vásárolni, melyekkel minél kisebb szennyezést és energiapazarlást okozunk.**

- **Ne a reklámok, a tömegtrendek alapján vagy épp az akciós árakon felbuzdulva döntsünk: csak azt vegyük meg, amire valóban szükségünk van. Így jóval kevesebb lesz a szemét. Az otthon megírt bevásárlólista segít abban, hogy a boltban már ne „engedjünk a csábításnak”.**

- **A pénztárnál felajánlott műanyag szatyor nagyszerűen helyettesíthető az otthonról hozott vászontáskával, vagy fonott kosárral. Világszerte egyre több országban ismerik fel a műanyag zacskók és szatyrok által okozott környezeti problémákat, s tiltják be vagy korlátozzák erőteljesen azok használatát.**

- **Kerüljük az „agyoncsomagolt” termékeket. A polcokon nagy az árubőség, mindig akad valami, amit kevesebb csomagolóanyag borít. Pl. fogkrémet lehet kartondoboz, gyümölcsöt háló nélkül venni. A boltban vásárolt gyümölcsöt, zöldséget lehetőség szerint ne tegyük külön zacskóba, hanem az elektromos mérleg által kiadott ármatricát ragasszuk közvetlenül a termékre.**

- **Sok hulladék megspórolható, ha piacon - vagy máshol, közvetlenül termelőtől - vásárolunk, ahol az árut csomagolás nélkül adják. Jó megoldás saját vásárlói körök kialakítása vagy ilyenekhez történő csatlakozás!**

- **Vásároljunk friss, szezonális gyümölcsöt és zöldséget; fogyasszunk minél kevesebb primőr árut, konzervet, félkész- és mélyhűtött élelmiszert! Így kevesebb csomagolási hulladék marad vissza és -hűtés, feldolgozás hiányában - kevesebb energia kerül felhasználásra. A primőr áru előállítása jóval energia- (fóliasátrak fűtése) és vegyszerigényesebb!**

Vegye figyelembe, hogy minél feldolgozottabb egy élelmiszer, az előállítás, raktározás és szállítás annál több energiafelhasználással jár, a termék minőségének megőrzéséhez pedig speciális csomagolás szükséges. Ennek elkerülése érdekében ajánljuk a friss alapanyagok vásárlását és háztartáson belüli feldolgozását, csomagolt termékek esetén pedig a visszaváltható, illetve az újrahasznosítható csomagolású termékeket.

Ha odafigyel arra, milyen csomagolásban vásárolja meg a termékeket, akkor jelentős mértékben csökkenheti a saját háztartása, családja által „termelt” hulladék mennyiségét.

MITŐL GYARAPSZIK HÁZTARTÁSI HULLADÉKUNK?

A háztartásokban keletkező hulladékok fele csomagolási hulladékból áll. Az üzletekben kapható termékeket többnyire jelentős mennyiségű többletcsom-

Kérjük, NE DOBJA EL!

- Egyre több piacon árusítanak házi tejtermékeket (pl. tej, tejföl, túró). Ha ezeket otthonról vitt edényekbe kérjük, szintén kevesebb lesz a hulladék.

- Egyes nyugati országokban megszokott dolog, hogy a vevő a magával vitt, többszöri használatra alkalmas edényekbe (befőttes üveg, fém ételhordó, stb.) kéri a felvágottat, sajtot, savanyúságot, cukrászsüteményt – kiiktatva ezzel a járulékos csomagolási hulladékot.

- Kerüljük a társított – kombinált – csomagolásokat, mivel ezek feldolgozása és hasznosítása túlságosan drága vagy megoldatlan. Ilyenek pl. a papír, műanyag és esetenként alumínium rétegekből készült kombinált italosdobozok (pl. tej, gyümölcsle csomagolása); vagy a fémgőzölt műanyagok (pl. chipses zacskó).

- Az alumínium italos doboz előállítása nagy mértékben terheli a környezetet, gyártása közben jelentős mennyiségű veszélyes hulladék (vörösiszap) keletkezik és nagyon sok energiát igényel. Kerüljük vásárlását!

- A tubusos élelmiszerek (mustár, paprikakrém, sajt, stb.) nagy része is kiváltható üveges változatokkal, vagy csomagolásmentes termékkel (pl. fokhagyma a tubusos hagymakrém helyett).

- Keressük a természetes alapanyagú csomagolásokat! Ha ilyen nincs, válasszuk az újrahasznosított vagy könnyen újrahasznosítható anyagúakat. A természetes alapanyagú termékek előbb-utóbb lebomlanak; az újrahasznosítható anyagok pedig – szelektív gyűjtő helyre juttatva – elsődleges nyersanyagok kiváltására alkalmasak.

- Gyümölcslehez, üdítő italokhoz nem csak egyszer használatos csomagoláson keresztül vezethet az út. Használhatunk például mechanikus gyümölcsprést vagy -centrifugát, ihatunk házilag készített ivólevet, szörpöt.

- Megelőzhető a csomagolási hulladék keletkezése, ha a termékeket betétdíjas, visszaváltható kiszerelésben vásároljuk. Egy visszaváltható üveg akár 40 újratöltést is kibír. Éppen ennyi eldobó csomagolást kerülünk ki, ha a visszaválthatót választjuk.

- Hajtógázpalackok helyett a pumpásakat, golyósakat választunk! A jelenlegi hajtógázok (pl. propán-butánról) környezeti problémákat – üvegházhatás, felmelegedés fokozása – okoznak. Illatosítónak vásároljunk vagy készítsünk potpourrit, használjunk szárított levendulát.

Készült a Hulladék Munkaszövetség tájékoztató anyagainak felhasználásával, további információ a www.humusz.hu honlapon.

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

Válassza a „nulla hulladékot”!

Zöld Akció

TÁJFAJTÁK

A tájfajták a gazdasági fajtáktól külső jegyeikben eltérő ősi fajtakeverékek, amelyek egy adott tájegység helyi sajátosságaihoz, klimatikus, biológiai és gazdasági-társadalmi változásaihoz alkalmazkodtak.

A tájfajták gazdagságát jól érzékelteti, hogy Magyarországon a 19. század hetvenes-nyolcvanas éveiben 472 körte, 423 alma, 136 szilva, 27 cseresznye és 17 meggyfajtát írt le Bereczki Máté, a gyümölcsészet egyik legnagyobb alakja.

Az agro-biodiverzitás megőrzésére külföldön és hazánkban is génbankokat hoztak létre, ahol magok, növényi szövetek tárolásával és szaporításával őrzik az eltűnőben lévő tájfajtákat, ökotípusokat és a köztermesztésből kiszorult nemesített fajtákat. A hazai génbankok közül kiemelt szerepe van a tápiószelei Agrobotanikai Intézetnek, ahol a hazánkban természetű szántóföldi és zöldségnövény fajtákból közel 90 000 tételt őriznek. Ezek legértékesebb részét az elmúlt 40 évben az ország területén és a környező országokban gyűjtött tájfajták és ökotípusok képezik. Az intézmény egyben a Pannon Magbank projekt koordinálója is, melynek során Magyarország és a Pannon-ökorégió teljes (vadon élő és termesztett) növényvilágának megőrzése a cél.

A génbankok mellett a tájfajták eredeti termőhelyükön, természet útján történő fenntartása szintén fontossá vált a mezőgazdasági sokszínűség védelmében. A termesztett növényfajok legfőbb genetikai tartalékterületei a kiskertek, kisparcellák lettek. A termőhelyhez kötött génmegőrzés legfőbb társadalmi előnye, hogy a helyi termesztési hagyományok, étkezési szokások továbbélésén túlmenően a kertművelő közösségek fennmaradását is biztosítja.

A legfontosabb fajtamegőrzéssel foglalkozó szervezetek a térségünkben az Aggteleki Nemzeti Park, a Bükk Nemzeti Park, a Gömöri Környezet és Tájfajlesztő Egyesület és az Ökológiai Intézet Alapítvány, melyek a helyi, hagyományos gyümölcsösökben fellelhető tájfajtáink felkutatását és ezekből gyűjteményes kertek létrehozását végzik, valamint kis tértelben szaporítóanyaggal is ellátják az érdeklődőket.

MI IS AZ A BIOLÓGIAI SOKFÉLESÉG ÉS AZ AGRO-BIODIVERZITÁS?

A biológiai sokféleség (biodiverzitás) a földi élet sokszínűségét jelenti, ami a sok milliárd éve zajló evolúció által formált természetes folyamatok gyümölcse. A földi élet változatos megjelenési formái alatt értjük a fajok sokszínűségét, az egyes fajokon belüli genetikai sokféleséget, valamint a Földön fellelhető élőhelyek változatosságát is.

Az agro-biodiverzitás, vagyis a kultúrfajok, a hagyományosan termesztett fajták sokfélesége a globális biodiverzitás gazdaságilag legértékesebb része. Ama kevés természeti erőforrás egyike, amely a gazdálkodók számára évszázadokon át rendelkezésre állt, és elsőrendű szerepet érdemelne a jövő gazdálkodásában is. A mezőgazdasági termelés kialakulása óta eltelt 12 ezer évben mintegy 7 ezer növényi faj került termesztésbe élelmezési céllal.

A mezőgazdasági sokféleség drámai csökkenését jól érzékelteti, hogy napjainkban mindössze 15 növényfaj és 8 állatfaj biztosítja élelmiszerünk 90 százalékát.

ŐSHONOS MAGYAR HÁZIÁLLATFAJTÁK

Az őshonos magyar háziállatfajták megőrzése, tenyésztésük elősegítése a Magyar Állattenyésztők Szövetségének egyik kiemelt feladata. Szinte minden egyes őshonos fajta tenyésztésére önálló egyesület működik.

Az őshonos háziállatfajtákból előállított élelmiszerek nemcsak ízükben, illatukban, állagukban nyújtanak magasabb élvezeti értéket, hanem egészségesebb beltartalmat is képviselnek. A fajták tenyésztésben, eredeti tartási és takarmányozási körülményeikhez hasonló feltételek mellett történő megőrzése pedig hozzájárul a hagyományos, fajokban gazdag kultúrta megőrzéséhez, a tartásmód külterjes jellege pedig a kisebb környezeti terheléshez.

AZ ORSZÁGGYŰLÉS ÁLTAL NEMZETI KINCCSÉ NYILVÁNYÍTOTT VÉDETT ŐSHONOS VAGY VESZÉLYEZTETETT TENYÉSZTETT MAGYAR ÁLLATFAJTÁINK:

- lovak: gidrán, lipicai, kisbéri félvér, nóniusz, shagya-arab, furioso-north star, hucul, magyar hidegvérű
- kutyák: komondor, kuvasz, mudi, puli, pumi, magyar agár, rövidszőrű magyar vizsla, drótszőrű magyar vizsla, erdélyi kopó
- szarvasmarhák: magyar szürke szarvasmarha, magyar tarka szarvasmarha, magyar bivaly
- juhok: fehér hortobágyi racka, fekete hortobágyi racka, gyimesi racka, cigája, cikta
- sertések: szőke mangalica, fecskehasú mangalica, vörös mangalica
- tyúkok: magyar tyúk (fehér, fekete, kendermagos), fogolyszínű magyar tyúk, erdélyi kopasznyakú tyúk (fehér, fekete, kendermagos)
- pulykák: rézpulyka, bronzpulyka
- ludak: fodrostollú magyar lúd (fehér, szürke, tarka), simatollú magyar lúd
- halak: 26 pontyfajra, leső harcsa, tok-félék (sima tok, söregtok, vágótok, viza), sebes pisztráng
- továbbá: magyar gyöngytyúk (fehér, ezüst, tarka, kékesszürke), magyar kacska (fehér, tarka), magyar (parlagi) kecske, magyar (parlagi) szamár, magyar óriás nyúl, 34 galamb fajta

IDÉNYSZERŰSÉG

Fogyasztóként minden nap találkozhat a mezőgazdaságban alkalmazott növény és állatfajták sokszínűségével.

Ha friss zöldség- és gyümölcsfogyasztását nemcsak 3-4 félére korlátozza, hanem veszi a fáradságot, és számon tartja az idény szerint érő gyümölcsöket, zöldségeket, és ehhez még hozzáveszi azok különféle fajtáit is, nagyságrendekkel gazdagabbá teheti étrendjét.

MI TEHETŐN?

- Ismerkedjen meg minél többféle zöldséggel és gyümölccsel és fogyassza azokat idény szerint, amikor legmagasabb tápértékük, termesztésük hazai körülmények között is megoldható és nem kötött energiaigényes üvegházi viszonyokhoz vagy távolról történő szállításhoz, melyek a felesleges CO₂ kibocsátáson keresztül hozzájárulnak a klímaváltozáshoz!
- Egy-egy gyümölcs vagy zöldségfaj esetében ismerje meg a különféle fajtákat is! Ne érje be a szupermarketek polcain sorakozó „egyenalmával”, hisz egy-egy gyümölcsből akár több tíz fajtát is felfedezhet, melyeknek más-más az íze, illata, formája, mérete, más időszakban érik, különbözőképpen használható fel és eltérő ideig tárolható.
- Vegyen részt „szedd magad” akciókon a közeli kisgazdaságokban, így friss terméshez a lehető legjobb áron juthat hozzá, miközben a gazdaságban alkalmazott fajtákkal is megismerkedhet!

• Fedezze fel a térségére jellemző gyümölcs- és zöldségfajtákat, melyek termesztése a lakóhelye környékén nagy hagyományokkal rendelkezik. E fajták jól alkalmazkodtak a termőhelyi viszonyokhoz, így ellenállóbbak, termesztésük kisebb környezetterhelés mellett is sikeres. Ha lehetősége van rá, Ön is természetesen zöldséget, gyümölcsöt a helyi fajtákból válogatva.

• Válassza a hazai, helyi termékeket, keresse a csomagoláson a származási hely megjelölését, kérjen információt a zöldségestől, elárusítótól!

• Keresse fel a helyi piacokat, ahol a maguktól a kis-termelőktől érdeklődhet a gyümölcs és zöldségfajták nevééről, felhasználási lehetőségeiről, a termesztés helyéről és körülményeiről!

• Barátaival és szomszédaival hozzanak létre közösségi gyümölcsösöket! A tulajdonosok az ápolási, betakarítási munkákat és a gyümölcsök feldolgozását is együtt végzik, így a közösség tagjai tudásuk, életkoruk és adottságaik szerint a legjobbat nyújthatják, ami egyaránt hozzájárul a gyümölcsös és a közösség fennmaradásához.

• Keressen fel fajtagyűjteményeket, ahol közvetlen közelről tanulmányozhatja a fajták közötti különbséget és egyúttal szaporítóanyaghoz is juthat!

• Keresse fel a helyi hagyományokat bemutató fesztiválokat! Itt nemcsak egy-egy fajtával, a termesztés csínjával-bínjával, hanem annak hagyományos konyhai felhasználásával is megismerkedhet. pl.: Szomolyai Cseresznyefesztivál, Noszvaji Szilvafesztivál, Gömör-Tornai Fesztivál, Gömöri Gyümölcsfesztivál.

• Ismerje meg őshonos magyar háziállatfajtáinkat, hobbiállatait is válassza közülük!

• Vásároljon bioterméket, hisz az ökológiai gazdaságok nemcsak az élelmiszer előállításban követik a hagyományokat, hanem a fajták megválasztásában is, miközben elve a sokféleségre törekednek.

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette.
Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával
(SMCA-2012-0287-Z)

A talaj fogalma és kialakulása

A talaj a Föld legkülső szilárd burka, amely a növények termőhelyéül szolgál. Alapvető tulajdonsága a termékenysége, vagyis az, hogy a rajta élő növényzetet vízzel és tápanyagokkal ellátja, és így lehetővé teszi az elsődleges biotermészék megteremtését. Fogadja a felszínre érkező energia- és anyagáramlásokat, részben tárolja, részben átalakítja azokat. A termőföld természeti erőforrás, mely az élővilággal szoros kapcsolatban és kölcsönhatásban megújul, ha az anyagok körforgása zavartalan.

A talaj kémiai szempontból keverék, háromfázisú polidiszperz rendszer, azaz alkotórészei között szilárd, folyadék- és gázfázisú anyagokat találunk, egymással diszperz rendszert alkotva.

A talajok öt talajképző tényező együttes kölcsönhatására alakulnak ki: földtani, éghajlati, domborzati, biológiai tényező és a talaj kora. Ezek közül a földtani és biológiai elemek adják a talajképződés nyersanyagát (mállott kőzet, lebomló szerves anyagok). Ezek mellett az emberi tevékenység is hatással lehet fejlődésükre.

Folyamatok a felszín alatt

A talajok különböző talajképződési folyamatok társulásával fejlődnek, melyek a következők lehetnek: humuszosodás, mállás, kilúgozás, agyagosodás, agyagbemosódás, agyagszétesés, kovárványosodás, glejesedés, szikesedés, láposodás. Termőképesség szempontjából a humuszosodás elsődrendű folyamat, mértéke, állandósága, és a többi folyamattal való megfelelő társulása szabja meg a növénytermesztés szempontjából létfontosságú humuszanyagok jelenlétét.

Talajok osztályozása

Hazánk talajait genetikai és talajföldrajzi osztályozási rendszerbe soroljuk be, a talajképző folyamatok szerinti fejlettségüket vizsgálva és a földrajzi törvényszerűségeket szem előtt tartva. Hazánk talajainak fő típusai: váztalajok, közethatású talajok, barna erdőtalajok, csernozjom talajok, szikes talajok, réti talajok, láptalajok, mocsári erdők talajai, öntéstalajok.

A fő típusokat típusokra osztjuk (pl: csernozjom-kilúgzott csernozjom), a típusokat altípusokba és változatokba sorolhatjuk a típusra jellemző folyamatok erőssége alapján. Az egyes osztályozási egységek elhatárolásának alapja a talajon magán felismerhető jelenségek segítségével megállapított folyamattársulás, mely a talaj kialakulása óta fellépő talajképző tényezők által meghatározott talajképző folyamatok összességét foglalja magában.

Talajromlás, talajpusztulás

A természetes talajfejlődés szerves része a talajpusztulás. Ezt több tényező is kiválthatja, önmagában, vagy kombináltan. Ezek a víz- és szélerezio. Mértéküket sok tényező befolyásolja, mint a csapadék és szélviszonyok, domborzati adottságok, a talaj

vízgazdálkodása, talajszerkezet, növényborítottság, szervesanyag-tartalom. Ezek mind a természetes talajfejlődés részét képezik, azonban van egy tényező, ami képes felgyorsítani, vagy akár szabályozni a talajpusztulást. Ez az emberi tényező. A népesség növekedésével egyre nagyobb területet vonunk be elsősorban az élelmiszertermelés, nyersanyag-kitermelés, infrastruktúra, lakóhely biztosítása miatt. Módosítjuk a talajpusztulást befolyásoló tényezők szinte összes elemét. Az esetek többségében mindez a társadalmi fejlődés mellékhatása, ami persze nem mentség. Emiatt felelősségünk a kialakult, vagy alakulóban lévő károk megelőzése, helyreállítása.

Talajvédelem, talajjavítás

A talajvédelem elsődleges feladata a talaj fizikai védelme, vagyis annak biztosítása, hogy a művelt terület talaja helyben maradjon. A mezőgazdálkodás feladata a helyes talajműveléssel biztosított talajvédelem. Fontos eleme a helyes művelési irány megválasztása (lejtőre merőleges szántás), védősávok biztosítása (fasor, erdősáv), megfelelő vízgazdálkodást segítő talajművelő eszközök használata (lazítás, mélyszántás, lehetőség szerint kevés munkamenetben), a növény és a talaj számára is előnyös öntözés. A hirtelen lezúduló vizeket sáncok, övárkok készítésével vezethetők el, a lejtőszög teraszolással csökkenthető. Fontos tényező a folyamatos talajborítottság biztosítása, mely mind a víz, mind a szélerezio ellen véd, valamint csökkenti a talajfelszín kiszáradásának esélyét.

A talajjavítás során a termékenységet kedvezőtlenül befolyásoló tulajdonságokat megváltoztatjuk, illetve a káros folyamatok szerepét csökkentjük. A termékenységet leginkább gátló tényezők: extrém magas vagy alacsony kémhatás, szikesedés, túl magas agyagtartalom, talajtömörödés, erős vízhatás, nagy homoktartalom és a vele járó tápanyag-szegénység. Kiemelendő a talajjavítási módszerek közül a tápanyag-visszapótlás (pl trágyázás). A növénytermesztés, során a haszonnövény döntő részét eltávolítjuk a talajról, így annak elhalt maradványaiból nem

jut vissza a talajba a korábban felvett tápanyag. Ezt természetes vagy mesterséges anyagokkal szükséges pótolnunk. Fontos megjegyezni, hogy a talajművelés, növényvédelem és tápanyag-visszapótlás esetén is törekedni kell a mértékletességre. Lehetőségeink szerint csak kevés munkamenetben (pl: minimális talajművelés, direktvetés), és felesleges növényvédőszer, műtrágya nélkül (pl: precíziós műtrágyaszórás) történjen a művelés.

Talajszennyezés

A talajeróziónál is komolyabb gondot okozó talajkárosodás. Az ipari-technikai fejlődéssel együtt megnőtt a levegőbe, talajba és felszíni vizeinkbe jutó káros anyagok mennyisége. A levegőben és vizekben a szennyezés gyorsan terjed, és felhígul, míg a talajban lassan terjed, vagy nem is mozog. A talajok pufferképessége miatt nagymértékben és tartósan felhalmozódhatnak.

A főbb szennyezőanyag-csoportok az alábbiak:

- Szervetlen: toxikus nehézfémek (Pb, Cd, Ni, Hg)
- Szerves mikroszennyezők: növényvédő szerek (peszticidek), policiklikus aromás szénhidrogén-vegyületek (PAH)
- Poliklórozott bifenilek (PCB)
- Ásványolaj és ásványolaj-termékek

Külön kiemelendő probléma, hogy a talajra jutó szennyeződések a talajon keresztül eljuthatnak az élővizekbe és ivóvízbázisokba, illetve a növények által felvéve az állatok és emberek szervezetébe is. Ha pedig a talaj tompítóképesége már nem képes több anyagot megkötni, maga a talaj válhat mérgezővé.

Van még egy külön tárgyalandó potenciális károsító, a génmódosított növények köre (GMO). Sem a talajra, sem az élő szervezetekre gyakorolt hatásuk nem tisztázott eléggé. Egyes kutatások azonban kimutatták, hogy a talajlakó állatok szaporodását, táplálkozási kedvét csökkentik, ezáltal csökkentve a talajélővilág diverzitását, ami a talajállapot leromlásához vezet.

Stefanovits Pál, a magyar talajtan egyik legkiemelkedőbb tudósa, egy a talajok védelmére vonatkozó tizparancsolatban foglalta össze a legfontosabb teendőinket:

1. *Ne foglald el a természettől több és jobb földet, mint amit okvetlenül szükséges.*

2. *Ne gondold, hogy a víz elrabolja a talajt a gondjaira bízott területtől.*

3. *Ne hagyd, hogy a szél elhordja a földet.*

4. *Főlegesen ne taposd, ne tömörítsd a talajt.*

5. *Csak annyi trágyát vigyél a talajba, amennyit a növény kíván.*

6. *Csak jó vízzel öntözz, anélkül, hogy vízfelesleget okoznál.*

7. *Ne keverj a talajba olyan anyagot, ami nem bomlik le benne, hacsak nem javítási céllal teszed.*

8. *Ne vigyél a termőföldre mérgező anyagot, ami tönkreteszi a talaj élővilágát.*

9. *A talaj termékenységét őrizd meg és ha lehet, növelj.*

10. *Ne feledd, hogy a talajon nem csak állsz, hanem élsz is.*

A kiadványt a Zöld Akció Egyesület készítette. Készült a Svájci-Magyar Civil Alap támogatásával (SMCA-2012-0287-Z)

20

40

60

80

Talaj, melyen élünk

Zöld Akció